

Asia

**Ulkoasiainneuvosto 9.12.2019 Bryssel**

Kokous

09.12.2019 - 09.12.2019

**Kyseessä oli ensimmäinen EU:n korkean edustajan Josep Borrellin puheenjohtamalla pidetty ulkoasiainneuvosto. Ajankohtaisissa asioissa oli esillä muun muassa joulukuun Eurooppa-neuvoston asialista ulkopoliittisten aiheiden näkökulmasta, Normandia-kokous/Minskin sopimuksen toimeenpano, COP25-kokous/ilmastonmuutos, Bolivia, Turkki ja Libya sekä A-kohtana hyväksytyt arktiset päätelmät.**

**Neuvosto keskusteli EU-Afriikka-suhteiden syventämisestä painottuen uuden komission aloitteesta laadittavaan kokonaisvaltaiseen Afrikka-strategiaan sekä vuonna 2020 järjestettäviin EU-AU-ministerikokoukseen ja huippukokoukseen. EU-Afriikka -suhteissa painottuu tasavertainen kumppanuus. EU-jäsenmaiden, ml. ulkoministerit, aktiivisia toimia toivotaan tulevana kuukausina.**

**Ihmisoikeuskeskustelun osalta keskityttiin tulevaan ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskevaan EU:n toimintasuunnitelmaan (2020-2024), ihmisoikeuspuolustajien tukemiseen sekä sukupuolten tasa-arvoon ja naisten oikeuksiin. EU:n yhtenäisyys ja yhteisen äänen vahvistaminen tärkeää. Kansalaisyhteiskunnan kapeneva tila ja ihmisoikeuspuolustajien tilanne huolestuttivat. EU:n globaalin ihmisoikeuspakoteregiiimin laadinnalle laajaa tukea. Suomi sai kiitosta Business and Human Rights -konferenssin järjestämisestä ja viitattiin mahdolliseen EU:n toimintasuunnitelmaan aiheesta.**

Kyseessä oli ensimmäinen EU:n korkean edustajan Josep Borrellin puheenjohtamalla pidetty ulkoasiainneuvosto. Kokouksessa Suomea edusti suurlähettiläs Hanna Lehtinen.

**Ajankohtaiset aiheet**

Todettiin ajankohtaisten asioiden keskustelun käytäntö hyvänä ja korostettiin strategista otetta ajankohtaisissa asioissa.

Kokouksessa A-kohtana hyväksyttävistä päätelmistä esillä oli EU:n arktista politiikkaa koskevat päätelmät. Keskeistä on EU:n sitoutuminen arktisen alueen yhteistyöhön. EU:n arktisen politiikan päivittäminen nähtiin tarpeelliseksi. Suomi toivoi, että arktinen näkyy myös uuden komission työohjelmassa. A-kohdista nostettiin esiin myös Kongon demokraattista tasavaltaa koskevat päätelmät huomioiden turvallisuussektorin ja oikeuslaitoksen työn tärkeys maan tulevaisuudelle.

Tuotiin esiin Eurooppa-neuvoston 12.-13.12.2019 asialista ulkopoliittisten aiheiden näkökulmasta. Todettiin neljä asiaa, jotka ovat relevantteja ulkoasiainneuvoston kannalta: Venäjään kohdistuvien talouspakotteiden jatko, Afrikka, ilmastonmuutos sekä monivuotinen rahoituskehys (MFF).

Venäjän osalta viitattiin saman illan Normandia-formaatin kokoukseen. EU on yhtenäinen viiden periaatteen osalta, ja Venäjään kohdistuvien talouspakotteiden kesto riippuu Minskin sopimuksen täydestä toimeenpanosta. Ukrainan presidentti Zelenskyin aloitettua tehtävissään on otettu uusia askeleita (kuten vankien vaihto), jotka viime vuosina eivät ole näyttäneet mahdollisilta. Varovaista optimismia, mutta paljon työtä on edessä. Toivottiin, että keskustelut mahdollistavat edistymisen, jotta saavutetaan käytännöllisiä edistysaskeleita. Asiaan tulisi palata tulevissa ulkoasiainneuvostoissa.

Ilmastonmuutoksen osalta viitattiin käynnissä olevaan COP25-kokoukseen Madridissa, jonka osalta odotukset ovat korkealla. Komissio antaa Green Deal -tiedonannon 11.12. Yhteisenä tavoitteena on ilmastoneutraalius 2050 mennessä. On kuitenkin muistettava, että EU ei voi tehdä asioita yksin, vaan tarvitaan enemmän kansainvälistä sitoutumista. Afrikan osalta keskustelu käytiin seuraavassa asiakohdassa.

Monivuotisen rahoituskehysten osalta noteerattiin puheenjohtajamaan neuvottelulaatikkoasiakirjassa esittämä leikkaus ulkoisen toiminnan rahoitukseen (verrattuna komission alkuperäiseen ehdotukseen). Rahoitusleikkaus olisi haasteellinen EU:n ulkoisen toiminnan edistämiseksi. Keskusteluja toivottiin vielä jatkettavan pääkaupungeissa.

Bolivian tilanne on hyvin hauras. EU on pyrkinyt toimimaan välittäjänä eri toimijoiden välillä. On tärkeää, että maahan lähetetään täysi vaalitarkkailumissio. EU:n on pidettävä yllä painetta, jotta voidaan varmistaa kunnollinen transitio.

Etelä-Amerikassa on monia polttavia ongelmia, ja koko maanosaan tulee kohdistaa enemmän huomiota. Edellisestä huippukokouksesta on viisi vuotta, ja olisi hyvä katsoa sen mahdollisuuksia lähitulevaisuudessa.

Turkin koeporaustoiminnan jatkuminen itäisellä Välimerellä ja Turkin toimet Syyriassa sekä Libyan tilanne ja Libya-Turkki-yhteisymmärryspöytäkirjat (MoU) olivat esillä. Yhteisymmärryspöytäkirjojen osalta esitettiin näkemyksiä, että ongelmia on sekä menettelytavoissa että sisällössä, ml. Kreikan saaria ei ole huomioitu. Kansainvälistä oikeutta tulee noudattaa. Tulee toimia ennaltaehkäisevästi ja pyrkiä välttämään tilanteen eskalaatio. YK:n pääsihteerin Libya-erityisedustajan Salamén työ tarvitsee tuen ja samoin myös Berliinin prosessi. EU:n tulee pyrkiä vaikuttamaan tilanteeseen, sillä kyse omasta naapurustosta.

Iranin osalta esillä oli 6.12. pidetty ydinohjelasopimus JCPOA:n yhteiskomiteakokous, jossa yhtenäinen näkemys, että ydinohjelasopimus halutaan säilyttää. Keskusteluissa katsottiin, että Iranin tulee pysäyttää negatiivinen kehityssuunta.

Hongkongin ja EU:n vuosittainen vuoropuhelu pidettiin 28.11. Tämä on osoitus EU:n sitoutumisesta; toistettiin de-eskalaation tärkeys ja EU:n tuki. Korostettiin EU:n yhtenäisyyden tärkeyttä. Tilanne on erittäin hauras. Tarvitaan vuoropuhelua. Korostettiin demokratian turvaamista. Laajemmassa kontekstissa viitattiin myös Kiina-huippukokoukseen vuonna 2020 sekä 17+1-kokoukseen.

Moldovan tilanteessa ei ole edistysaskeleita. EU:n tuki on ehdollinen maan toimille. EU-koordinaatio on keskeistä. Kiinnitettiin huomiota assosiaatiosopimuksen monitorointiin ja oikeusvaltio-kysymyksiin sekä kansalaisyhteiskunnan rooliin ja toimintamahdollisuuksiin.

## **EU-Afriikka-suhteet, erityisesti EU-AU-ministerikokousvalmisteluiden näkökulmasta**

Todettiin uuden EU-johdon myötä olevan ainutlaatuinen mahdollisuus rakentaa vahvempaa kumppanuutta Afrikan kanssa. Keskusteluissa ilmaistiin laajasti tyytyväisyys uuden komission Afrikka-painotukseen ja kokonaisvaltaiseen Afrikka –strategiaan. Komission puheenjohtaja von der Leyen teki ensimmäisen EU:n ulkopuolelle suuntautuneen matkansa Addis Abebaan ja tapasi Afrikan unionin puheenjohtajan Fakin, jonka kanssa keskusteli ml. tulevasta Afrikka-strategiasta.

Afrikka-strategian laadintaan tarvitaan EU:n puolelta sekä EU-instituutioiden että jäsenmaiden vahvaa osallistumista, samoin kuin laajemmin Afrikka-kumppanuuden syventämiseen. Korostettiin EU-Afrikka -suhteiden ja -agendan monimuotoisuuden huomioimista. Jäsenmaat kannattivat kokonaisvaltaista Afrikka-strategiaa, jossa olisi mukana kattavasti eri aiheita ja teemoja mm. rauha ja turvallisuus, multilateralismi, kauppa, muuttoliike, ilmastonmuutos, koulutus, naiset ja nuoret ja väestökasvu. On toivottavaa, että jäsenmaiden ulkoministerit toimisivat aktiivisesti lähikuukausina Afrikka-kysymyksissä ja osallistuisivat eri puolilla käytävään keskusteluun (mm. tapaamiset ja seminaarit).

EU pyrkii olemaan vahvemmin läsnä Afrikassa ja vahvistamaan kumppanuutta yhteisten intressien pohjalta. EU on Afrikan merkittävin kumppani monella sektorilla, mutta se ei aina näy riittävällä tai vaikuttavalla tavalla. Mainittiin myös, että turvallisuuteen ja vakauteen liittyvää kumppanuutta tulisi vahvistaa sekä huomioida kaupalliset mahdollisuudet. EU:n naapuruuspolitiikka täydentää Afrikka-politiikkaa. EU:n kokonaisvaltainen lähestymistapa on edistänyt kumppanuutta Marokossa ja samaan tulisi pyrkiä myös muiden Maghreb-maiden kanssa.

Afrikka-keskustelua pidettiin oikea-aikaisena. Painotettiin kunnianhimoa EU:n Afrikka-kumppanuuden kehittämisessä ja korostettiin, että Afrikan tulevaisuus tulee monella tapaa vaikuttamaan myös EU:hun. EU:n tulee tehdä yhteistyötä Afrikan kanssa, jotta muutokset olisivat hallittavissa. Tuotiin myös esille, että EU:n tulisi huomioida Afrikan kumppanuudet muiden kansainvälisten toimijoiden kanssa.

Jotkut jäsenmaat korostivat EU-Afrikka -allianssin päivittämistä. Puheenvuoroissa esillä myös demokratian vahvistaminen, oikeusvaltioperiaate, ihmisoikeudet, ml. LGBTI-oikeuksien huomioiminen ja pk-yritysten mahdollisuudet. Samoin esillä digiagendan ja e-governancen vahvistaminen. Mainittiin, että kehitysyhteistyötä tulisi suunnata vähiten kehittyneisiin ja epävakaimpiin maihin. Viittauksia myös vuoden 2017 Abidjanin huippukokouksen tuloksiin.

Vuoden 2020 huippukokous tulisi valmistella hyvin ja molemminpuolinen osallistaminen on tärkeää. Ilmastonmuutosta ehdotettiin yhdeksi huippukokouksen pääteemoista. Todettiin, että ilmaston lämpeneminen vaikuttaa joihinkin alueisiin, kuten Saheliin, enemmän kuin keskimäärin muualla maailmassa. Ilmastonmuutos myös lisää muuttoliikettä.

Muuttoliikekysymyksessä erilaisia näkemyksiä EU:n roolin ja kansallisen kompetenssin välisestä suhteesta. Tuotiin esiin tarve Afrikan kapasiteetin vahvistamiseksi, jotta muuttoliike Eurooppaan ei lisääntyisi. Esillä myös, että suuri osa Afrikan muuttoliikkeestä on Afrikan sisäistä muuttoliikettä.

Esillä oli myös Sahelin alueen tilanne. Puheenvuoroissa korostettiin EU:n kunnianhimoa ja riittävää sotilaallisten ja siviiliressurssien tärkeyttä sekä EU:n läsnäoloa alueella, ml. EU-missiot.

## **Ihmisoikeuksien edistäminen ja suojaaminen maailmassa, erityisesti ihmisoikeuspäivä 10.12.**

Asiakohdan keskustelussa korostui ihmisoikeuksien tärkeys EU:lle, osana sivilisaatiotamme ja eurooppalaista elämäntapaamme. EU on kaikkiaan maailman suurin ihmisoikeustyön tukija rahallisesti ja käy lähes 50 ihmisoikeusdialogia vuosittain kolmansien maiden kanssa. EU:n ihmisoikeuksien erityisedustaja Gilmore on aktiivinen, ja EU tunnustetaan ihmisoikeuksien vahvana edistäjänä. EU:n tulee olla aktiivisempi muiden toimijoiden vetäytyessä. Keskustelun pohjaksi esitettiin kolmea eri aihetta: 1) tuleva ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskeva EU:n toimintasuunnitelma (2020-24), 2) ihmisoikeuspuolustajien tukeminen maailmanlaajuisesti ja 3) sukupuolten tasa-arvo ja naisten oikeudet.

Alleviivattiin lisäksi, että komissio on kehittänyt kattavia ja vahvoja tukimekanismeja ihmisoikeuksien puolustamiseksi maailmanlaajuisesti. Ihmisoikeustyössä kontekstittietoisuus on tärkeää, mikä on kunkin maan poliittinen tilanne tai kulttuuri. Kumppanuusprioriteetteja määriteltessä ihmisoikeudet ovat keskeinen aihe. Taloudellinen tuki on jo merkittävää ja tulee kasvamaan osana seuraavaa rahoituskehyskautta (MFF).

Suurin osa jäsenmaista käytti puheenvuoron, joissa annettiin laajalti tukea ihmisoikeuskeskustelulle ulkoasiainneuvostossa (ennen 10.12. kansainvälistä ihmisoikeuspäivää), EU:n yhtenäisyyden ja yhteisen äänen vahvistamiselle ihmisoikeuskysymyksissä, EU:n merkittävälle roolille ihmisoikeuksien puolustajana globaalisti sekä kunnianhimoiselle ja strategiselle uudelle EU:n toimintasuunnitelmalle. Kansalaisyhteiskunnan kapeneva tila sekä ihmisoikeuspuolustajien tilanne huolestuttivat. Maakohtaisista tapauksista viitattiin erityisesti Venäjän ihmisoikeustilanteeseen. Esitettiin, että EU:n tulee vastata tilanteeseen ennen kuin tilanne kärjistyy. Tarve uuden EU:n raportin valmistelua maan ihmisoikeustilanteesta. Peräänkuulutettiin lisää EU:n koordinaatiota ja profilinnostoa kolmansissa maissa, joissa ihmisoikeustilanne on huolenaihe. Myös Kiinan, ja erityisesti Xinjiangin ihmisoikeustilanne tuotiin esiin.

Todettiin lisäksi, että ihmisoikeuksia ja demokratiaa tulee edistää kaikissa tilanteissa. EU tarvitsee vahvan äänen sukupuolten tasa-arvon, ml. SRHR-oikeuksien (seksuaali- ja lisääntymisterveys ja –oikeudet) edistämiseksi, minkä osalta peräänkuulutettiin EU:n vaikutuksen maksimoimista. Painotettiin myös, että ihmisoikeuksien toteutumista ei voi ottaa itsestäänselvyytenä, minkä tulee olla uuden toimintasuunnitelman perustana. Esitettiin, että EU:n on pystyttävä lausumaan ihmisoikeusrikkomuksista heti eikä odottaa yhteisen kannan hyväksymistä.

Keskusteltiin EU:n globaalin ihmisoikeuspakoteregiiimin potentiaalista vahvistaa EU:n yhteistä ääntä ja mahdollistaa nopeammat ja kohdistetummat vastaukset ihmisoikeusrikkomuksiin maailmanlaajuisesti. Laajaa tukea aloitteelle ja pakoteregiiimin lisäämiselle osaksi työkalupakkia, joskin regiiimin yksityiskohdista tulee vielä keskustella ja varmistaa, että kaikkien jäsenmaiden näkemykset huomioidaan.

Toivottiin luonnosta uudesta toimintasuunnitelmasta, ja sen keskittymistä negatiivisiin trendeihin ennen niiden kärjistymistä. Todettiin myös, että toimintasuunnitelman tulee sisältää vahvaa kieltä naisten oikeuksien puolustamisesta ja edistämisestä. Keskustelussa viitattiin myös naisiin kohdistuvaan väkivaltaan, joka edelleen yksi yleisimmistä väkivallan muodoista myös EU-jäsenmaissa. Todettiin myös naisten oikeuksien edistämisen myönteiset vaikutukset taloudelliseen kehitykseen.

Esitettiin, että EU:n tulee vahvistaa toimiaan ihmisoikeuspuolustajien tukemisessa, mm. monitoroida yksittäisiä tapauksia. Vähemmistöjen, ml. seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen (LGBTI) –oikeuksia pidettiin tärkeinä. Media- ja lehdistönpaus sekä kuolemanrangaistuksen vastainen työ keskeistä.

Tuotiin esiin, että uuden toimintasuunnitelman tulisi keskittyä kysymyksiin, joissa EU on ollut vahva jo aiemmin. Peräänkuulutettiin myös toimintasuunnitelman kykyä vastata joustavasti uusiin haasteisiin. Tulevan toimintasuunnitelman toivottiin huomioivan myös nousevat kysymykset kuten ilmastonmuutos ja uudet teknologiat, ml. tekoäly. Tukea tarvitaan ihmisoikeuksia edistävälle kansalaisjärjestöille ja heitä tulee kuulla.

Suomea kiitettiin liike-elämää ja ihmisoikeuksia (BHR) koskevan konferenssin järjestämisestä 2.12. Brysselissä. Konferenssissa julkaistu Agenda for Action –ohjelma toimii aloitteena EU:n globaalille BHR-strategialle. Yksi suosituksista oli EU:n BHR-toimintasuunnitelman laatiminen. Suomi totesi, että uudessa ihmisoikeus- ja demokratiatoimintasuunnitelmassa on tärkeää tuki ihmisoikeuspuolustajille sekä haavoittuvassa asemassa oleville (kuten vammaisten- ja LGBTI -oikeudet). Naisten ja tyttöjen oikeuksien tulee olla läpileikkaava kysymys kaikessa EU:n toiminnassa. Ihmisoikeuspakoteregimi olisi hyvä lisä EU:n ihmisoikeuksien työkalupakkiin. Myös Suomi totesi seuraavansa ihmisoikeustilanteen kehitystä Venäjällä ja on tärkeää, että EU tukee aktiivisesti Venäjän kansalaisyhteiskuntaa.

## **Muut asiat**

Viitattiin Jordanjoen laakson tilanteeseen ja Lähi-idän rauhanprosessin kehitykseen ja esitettiin, että EU:n tulee tarvittaessa voida reagoida nopeastikin. Keskustelua tarvitaan hyvissä ajoin. Tässäkin EU:n yhtenäisyys todettiin tärkeäksi. EU:n tulee pitää kiinni kahden valtion ratkaisusta.

Esillä aloite, jonka tavoitteena on YK:n päätöslauselman hyväksyminen koskien kansainvälistä päivää, jolla muistetaan kommunistisen diktatuurin uhreja. Aloitteessa kyse kaikista uhreista ja kaltoinkohtelusta, ei pelkästään ihmishenkien menetyksestä.

Kerrottiin myös Roomassa 5.-7.12. pidetystä ”MED Dialogues” –konferenssista. Tapahtuma tarjosi tärkeän foorumin käydä keskustelua Välimeren, Lähi-idän ja Persianlahden ajankohtaisista asioista, mm. vakauttamisprosessista, poliittisesta dialogista ja taloudellisista mahdollisuuksista alueelliselle yhteistyölle.

## ***Epävirallinen lounas***

Epävirallinen lounaskeskustelu käytiin EU:n korkean edustajan Josep Borrellin kanssa EU:n ulkosuhteiden työmenetelmistä ja painopisteistä.

Suomen edustajat

Kokouksessa Suomea edusti suurlähettiläs Hanna Lehtinen ja virkamiesdelegaatio.

Asiakirjat

Liitteet

Viite

|                            |                                                                            |
|----------------------------|----------------------------------------------------------------------------|
| Asiasanat<br><b>Hoitaa</b> | Afrikka, ihmisoikeudet, YUTP, UAN Ulkoasiainneuvosto<br><b>OM, UM, VNK</b> |
| Tiedoksi                   | EUE, LVM, OKM, PE, PLM, SM, STM, TEM, TPK, VM, YM                          |